Z historii bibliotek renesansowych – dar Erazma z Rotterdamu dla **arcybiskupa** *Jana Łaskiego*

OPVS ERVDITISSIMVM

DIVI IRENAEI EPISCO

PI LVGDVNENSIS IN QVINQVE LIBROS DIGE ſtum, in quibus mire retegit & conſutat ueterum hæreſeon impias ac portentoſas opiniones, ex uetuſtiſſimorum codicum collatione quantum licuit emendatum opera DES. ERASMI ROTERODAMI, ac nunc primum in lucem editum opera Io. Frobenij.

Additus eſt index rerum ſcitu dignarum.

ЦЕНТРАЛЬНА ВАСИЛІЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА У ЛЬВОВІ

Monasterii O. S. Basilii M. Leopoli

APVD INCLYTAM BASILEAM ANNO M. D. XXVI.

Cum gratia & priuilegio Cæſareo.

1824
1526
293

ЦЕНТРАЛЬНА ... БІБЛІОТЕКА У ЛЬВОВІ

~~Joannes a Lasco~~ ~~Poloni & amicorum~~ ~~Ex libris~~
ca emit

~~5 8~~

Rmo D. Archiepo polonie
Erasmus Rot. dono misit.

... Leopoli.

Νῆφε καὶ ἀπίστει

VS ERVDITISSIM

I IRENAEI EPI

DVNENSIS IN QVINQVE LIBR

bus mire retegit & confutat ueterum hæreſeon i

dicum collatione

CHRISTIANI MATRIMONII INSTITVTIO, PER DESERAΣMVM ROTERODAMVM, opus nunc primum & natũ, & excuſum.

Joannis a Lasco Poloni et amicorum

BASILEAE APVD IOANNEM FROBENIVM, ANNO M. D. XXVI.

Cum gratia & privilegio Caeſareo.

Ornatiss. Baroni Sivoslao a Lasko palatino
Siradiensi, et Capit. Rad. dono misit.

Dedykacja królowej Katarzynie Aragońskiej

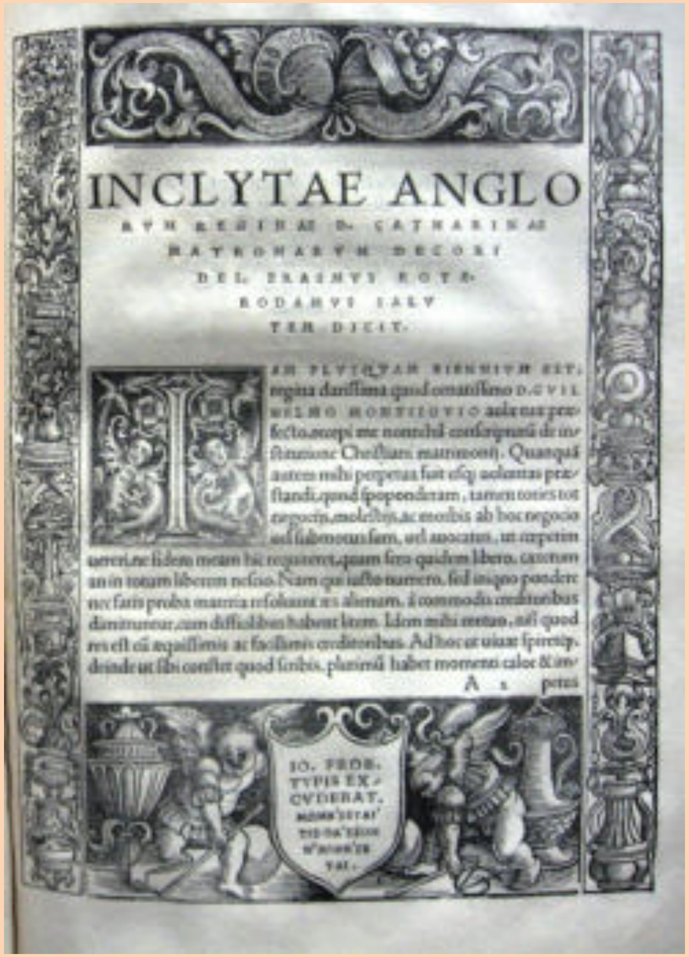

INCLYTAE ANGLORVM REGINAE D. CATHARINAE MATRONARVM DECORI DES. ERASMVS ROTERODAMVS SALVTEM DICIT.

IO. FROB. TYPIS EXCVDERAT.

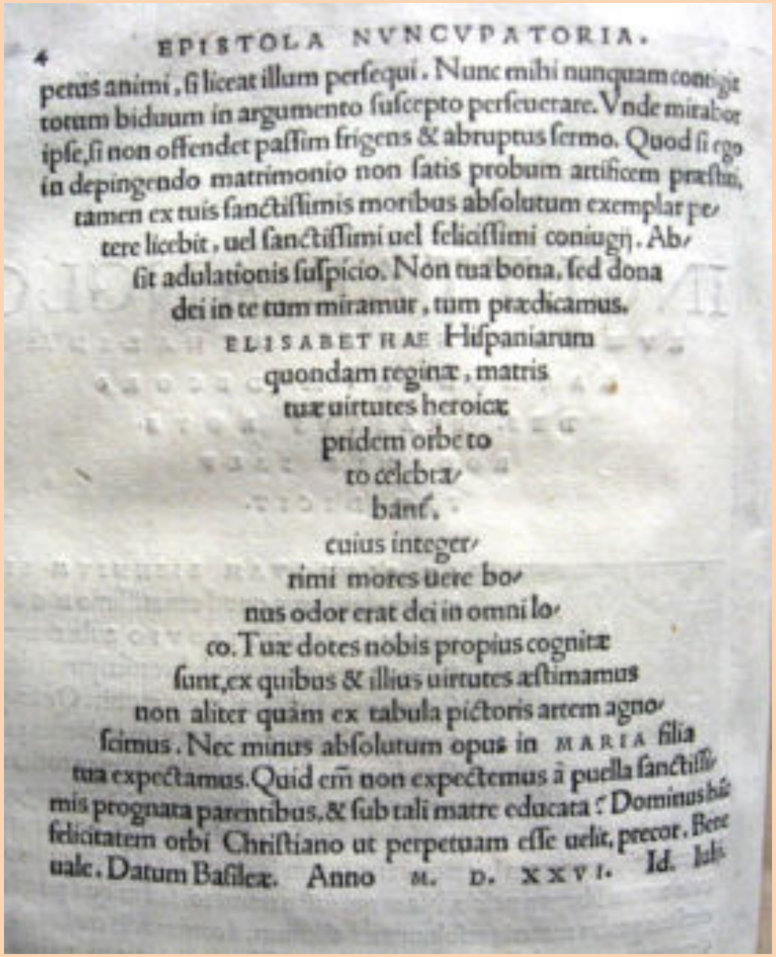

4 EPISTOLA NVNCVPATORIA.

petus animi, ſi liceat illum perſequi. Nunc mihi nunquam contigit totum biduum in argumento ſuſcepto perſeuerare. Vnde mirabor ipſe, ſi non offendet paſſim frigens & abruptus ſermo. Quod ſi ego in depingendo matrimonio non ſatis probum artificem præſtiti, tamen ex tuis ſanctiſſimis moribus abſolutum exemplar petere licebit, uel ſanctiſſimi uel feliciſſimi coniugij. Abſit adulationis ſuſpicio. Non tua bona, ſed dona dei in te tum miramur, tum prædicamus.

ELISABETHAE Hiſpaniarum quondam reginæ, matris tuæ uirtutes heroicæ pridem orbe toto celebrabant, cuius integerrimi mores uere bonus odor erat dei in omni loco. Tuæ dotes nobis propius cognitæ ſunt, ex quibus & illius uirtutes æſtimamus non aliter quàm ex tabula pictoris artem agnoſcimus. Nec minus abſolutum opus in MARIA filia tua expectamus. Quid enim non expectemus à puella ſanctiſſimis prognata parentibus, & ſub tali matre educata? Dominus hanc felicitatem orbi Chriſtiano ut perpetuam eſſe uelit, precor. Bene uale. Datum Baſileæ. Anno M. D. XXVI. Id. Iulij.

DAMVM, opus nunc
primum & natũ,
& excuſum.

Joannis à Lasco Polon. Et amicorum

BASILEAE APVD IOAN-
NEM FROBENIVM.
ANNO M. D. XXVI.

Νῆφε καὶ ἀπίστει

EPISCOPI
1527
I L

1527
I L

1527
I
L

IOAN NIS
I L
DE LA SCO

I L

I
L

IOANNIS

DE LA SCO

Additus est index rerum insignium.

ЦЕНТРАЛЬНА ВАСИЛІЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА
У ЛЬВОВІ

~~Joannis a Lasco~~ ~~Poloni & amicor~~[illegible]
ca emt [illegible]

Rmo D. Erasmus, Archiepo Polonie, dono misit.

Monasterii O. S. Basilii M. Leopoli.

PVD INCLYTAM BASILEAM, ANNO M. D. XXVI.

priot contractus eſſet irritus, quod ſecus eſt ab Eccleſia definitum. Deinde conſequeretur quod talis hominis profeſſio eſſet illicita, licet peracta ualeret: quemadmodum peccat, qui poſt ſimplex uotum caſtitatis contrahit matrimonium. Sunt qui cauſam hanc allegant, quod uotum ſolenne poſſit probari, ſimplex non item. Hanc reijcit Scotus, eo quod dicat uotum ſimplex, etiam ſi ſit publicum ac notorium, tamen dirimi per matrimonium. Facit enim quatuor uoti differentias, publicum, priuatum, ſimplex, & ſolenne. Poteſt autem idem eſſe ſimplex & publicū. Probabilius eſt quod adferunt quidam: Quum profitetur monachus, tradit corpus ſuum in poteſtatem eius cui promittit, uidelicet Abbati, ad faciendum id quod habet uoti natura. Igitur nō poteſt coniugi corporis ſui poteſtatem facere ad uſum contrarium, & tamen hoc quoque reijcitur. Per ſimplex enim uotum homo tradit corpus ſuum deo, & tamen tradit uxori corpus ſuum in uſum contrarium continentiæ. Nam quod adferunt quidam, deum nolle ſibi corpus ſuum quenquam tradere niſi per hominem, ſomnium eſt, & eadem facilitate negatur qua dicitur, quum hæc dei uoluntas probari non queat. Reijcitur & illud quod comminiſcuntur quidam, quod uotum ſimplex tantum habet promiſſionem, uotum ſolenne mittit eum cui fit uotum in poſſeſſionem. Nam quod ſola uoluntate geritur inter deum & hominem, tam eſt firmum in uoto ſimplici, quàm in uoto ſolenni. Iureconſulti fatētur nullam aliam cauſam poſſe reddi meliorem, quàm quod ita ſtatuit Eccleſia. Verum ne hanc quidem recipiunt Theologi, dicentes: Si ſola hominum conſtitutio tantum ualeret, poſſet & cōtrarium ſtatui, uidelicet ut profeſſione ſolenni non dirimeretur matrimonium. Quod ſi reciperemus, finis eſſet cōtrouerſiæ: nunc hoc ueremur dicere, ne per homines uideatur diſtrahi matrim...

Vota quatuor.

Votū ſimplex tantū promiſſionē habet: Votū ſolenne mittit eū cui uouetur in poſſeſſionem. ô Theologiā.

Inhabilitatio.

non haberet ſanguis iuſtorum inquiri, nequaquam ſanguinem habuiſſet dominus. Sed quoniam ab initio uocalis eſt ſanguis, Deus ad Caim dixit, cum occidiſſet fratrem ſuũ: uox ſanguinis fratris tui clamat ad me. Et quoniam haberet exquiri ſanguis ipſorum, dixit ad eos qui circa Noë erãt. Etenim ſanguinem animarum ueſtrarum exquiram illum de manu omnium beſtiarum. Iterum, qui effundet ſanguinem hominis, ſanguis pro ſanguine eius effundetur. Similiter autem & dominus hijs qui habebant eius ſanguinem effundere dicebat. Exquiretur omnis ſanguis iuſtus qui effunditur ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, uſq; ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templũ & altare: etiam dico uobis, uenient om̃ia iſta ſuper generationem iſtam, Recapitulationem effuſionis ſanguinis ab initio omnium iuſtorum & prophetarum in ſemetipſum futuram indicãs, & exquiſitionem ſanguinis ipſorum per ſemetipſum. Non autem exquireret hoc, niſi & ſaluari haberet, & nec in ſemetipſo recapitulatus eſſet hæc dominus, niſi & ipſe caro & ſanguis, ſecundũ principalem plaſmationem factus fuiſſet, ſaluans in ſemetipſo in fine, illud quod perierat in principio in Adam. Si autem ob alteram quandam diſpoſitionem dominus incarnatus eſt, & ex altera ſubſtantia carnem attulit, non ergo in ſemetipſo recapitulatus eſt hominem, adhuc etiam nec caro quidem dici poteſt. Caro enim uere primæ plaſmationis è limo facta ſucceſſio. Si autem ex alia ſubſtãtia habere eum oportuit materiam, ab initio ex altera ſubſtantiæ parte operatus fuiſſet fieri conſperſionem eius. Nunc autem quod fuit qui perierat homo, hoc ſalutare factũ eſt uerbum, per ſemetipſum eam quæ eſſet ad eum cõmunionem, & exquiſitionem ſalutis eius efficiens. Quod autem perierat ſanguinem & carnem habebat, Limum enim de terra accipiens dominus plaſmauit hominem, & propter hunc omnis diſpoſitio aduentus domini.

Contra [illegible] de ſubſtantia carnis christi.

E Habuit

tum quo ſine lumine ſponſa in ſponſi thalamum inducebatur. Sic eni
apparet fuiſſe deceptum Iacob patriarcham, pro Rachele obtruſa ſoro
re Lya. Eius rei geminam cauſam adferunt ſcriptores: uel ut conſuleres
tur pudori ſexus: uel ne quid primo congreſſu, qui moroſiſſimus eſt,
offenderet oculos ſponſi. Solon autem non ſolum oculorum faſtidio
uidetur conſuluiſſe, uerũ etiam olfactus. Statuit enim, ut ſponſa prius
quàm induceretur in thalamum, ad ſecretum cum ſponſo cõgreſſum,
malum cydonium arroderet, ne quid offenderet oris halitus. Hæc cura
uideri poterat indigna legumlatore, niſi frequenter res nihili dirimerẽt
mortalium amicitias. Et tamen illis lubens aſſentior, qui putant ſapien
tem uirum huius legis inuolucro ſpectaſſe quiddam altius, uidelicet in
primis cauẽdum nouæ nuptæ, ne committat, ut in primo ſtatim collo
quio, quicquam ab ore proficiſcatur, quod aures & animum offendat
iuuenis. Nam ab ore proficiſcitur oratio, certiſſima tum imago tum te
ſtis animi, per quam euidentius intuetur qualis ſit puella, quàm ſi totũ
corpus clariſſima luce contemplaretur. Quod ſi liberos, ad honeſtũ ali
quem ciuem legatos, inſtruimus, quibus uerbis ſint eos compellaturi,
quibus modis ad ſingula reſponſuri, ne quid offendat eos quos conue
niunt: quanto magis hoc prouidendum eſt parentibus, ut prima con
iugum colloquia careant offenſiõne, ſintq́ condita pudica quadam ur
banitate, eo quod quum inter notos ac familiares etiam conuitia cum
riſu excipiantur, in primis cõgreſſibus ignotorum offendunt & ſimpli
citer dicta. Nullum autem malum Cotoneum, nullũ aromatis aut un
guenti genus ſuauius fragrat cordato iuueni, quàm ſermo pudicus, ſo
brius, prudens, ac reuerens, promanans ab ore nouæ nuptæ, & amabi
lis ingenij ſimulacrum ſecum deferens. Porrò nulla res efficacior eſt ad
conciliandam, retinendam, ac ſtabiliendam inter homines beneuolen
tiam, quàm ſermo mutuus: Hic homines ferarum ritu quondam pa
lantes, contraxit in ciuitatis conſortium: hic ciuitates cum ciuitatibus,
nationes cum nationibus, regna cum regnis fœderauit: hic regem à ty
ranno diſtinguit. Tyrannus cogit, rex perſuadet. Eſt autem coniugium
quaſi regnum quoddam, ſed quod longiſſime abſit à tyrannidis ima
gine. Nihil enim illic ui geritur, ſed ſuaſu ac beneuolentia geruntur o
mnia. Plato non uult legem quicquam præſcribere, quod non perſua
deat eſſe tum honeſtum tum utile: nec uideo quur hãc opinionem im
pugnet Seneca. Eſt quidem maritus autor & caput fœminæ, & impe
rat: at non quemadmodum poſſeſſor pecudibus, ſed quemadmodum
animus corpori. Suntq́ huius mores ceu uiua lex uxori, quemadmo
dum rectè docuit Ariſtoteles: ſed lex Platonica, perſuadens uerius quàm

cogens

cogens, & ſpontaneam ducens potius quàm trahens inuitam. Græci
ſcriptores literis prodiderũt, apud priſcos Veneri Mercurium adiungi
ſolere. Hic ſtatim miret aliquis, quid Veneri cum Mercurio? Antiqui
ſapientes putant hoc eſſe ſignificatum, beneuolentiam inter coniuges
non tam coire uoluptate corporum, quàm coniunctione animorum,
atq́ horum glutinũ eſt oratio comis & amica. Venus enim per ſe tum
ebria eſt, tum uiolenta, multos ui cogit ſub iugum, ut ille dixit, aheneũ:
ſed firma eſt beneuolentia, quam ſanis boniſq́ rationibus conciliauit
oratio, quã Mercurio tribuit antiquitas: Nolite, inquit, fieri ſicut equus Pſal. 31.
& mulus, in quibus non eſt intellectus. De quibus & apud Hieremiam Cap. 5.
queritur dominus: Equi amatores in fœminas, & emiſſarij facti ſunt,
unuſquiſq́ ad uxorẽ proximi ſui hinniebat. Tales erant ſpõſi ſine Mer
curio ſequuti Venerem, quos alium poſt alium occidit dæmon Asbo
dæus. Et utinam inter Chriſtianos non laude etiam ueherentur huiuſ-
modi mariti, qui ſic auſpicantur primos cum uxore congreſſus, quaſi
ui raptam conſtuprent, diſcindunt induſium lineum, lacerãt ueſtes, aut
ſi quid aliud moratur equinam libidinem: dicas ſponſum furere non
amare, neq́ quicquam minus illic eſſe dicas quàm congreſſum ſacra
mentalem. Verecundius ineunt coniugium bruta quædam animãtia.
Nec hoc ſatis. Numerantur & in uulgũ ſparguntur primæ noctis con-
greſſus. O coniugium inter Chriſtianos minime Chriſtianũ. Tametſi
ſponſa ſponſo debet obſequium, tamen adhibendus eſt Mercurius
qui prius iungat animos quàm corpora, & uſum corporis perſuadeat
non rapiat. Qua quidem in re monẽdæ ſunt uirgines, ut neq́ prouocẽt
ultro ſponſos ſuos ad coitum, minuit ea res amorem, neq́ petentibus
nimium tetricas ac præfractas ſeſe præbeant, quorum illud, neſcio quo
pacto, reddit mulierem uiro uiliorem minuſq́ charam, alterum amo
rem uertit in odium. Non prouocare, matronæ eſt, comiter negare pu
doris, obſtinate recuſare perfidiæ eſt. Rurſum uereor ne quis dicat mi
hi, quur tu Chriſtianis auribus ingeris Veneres & Mercurios? Age mu
tentur deorum nomina, ſeruetur bona ſententia. Habemus & noſtrum
Mercurium, ſermonem dei patris, qui conciliat omnia quæq́ in cœlis
quæq́ in terris. Hunc teſtem & auſpicem faciamus Chriſtiani cõiugij,
ne quid impurum geratur cum coniuge, ſed ex huius præceptis ac legi
bus maritus uxori perſuadeat, ut uolens ac lubens faciat quod didicit
domino placere. Hunc in primis comprecentur pariter coniuges, ut ſuo
fauore bene fortunet nuptias. Comprecationi ſuccedat ſancta confabu
latio, deinde congreſſus pudicus, & reuerens, multumq́ diſſimilis ſtu
pro aut raptui. Scio non defuturos qui ſibi belli uidentur ac feſtiui, qui

M buſhæc

al's, abſciſa. gelos, neq; per uirtutes aliquas abciſa ab eius ſententia, nihil enim indiget omnium deus, ſed per uerbum & ſpiritum ſuum omnia faciẽs & diſponens & gubernans, & omnibus eſſe præſtans, hic qui unũ fecit, etenim mundus ex omnibus, hic qui hominem plaſmauit, hic qui deus Abraham, deus Iſaac, & deus Iacob, ſuper quem alius deus non eſt, neq; initium, neq; uirtus, neq; pleroma. Hic pater domini noſtri Ieſu Chriſti, quemadmodum oſtendemus. Hanc ergo tenentes regulam licet ualde uaria & multa dicant facile eos deuiaſſe à ueritate arguimus. Om̃es enim ferè quotquot ſunt hæreſes, deum quidem unum dicunt, ſed per ſententiam malam immutant, ingrati exiſtentes ei qui fecit eos, quemadmodum per idololatriam. Plaſmata autem dei contemnunt contradicẽtes ſuæ ſaluti, ipſi ſui accuſatores amariſſimi, & falſi teſtes exiſtẽtes. Qui quidem reſurgẽt in carne licet nolint, uti agnoſcant uirtutem ſuſcitantis eos à mortuis, cum iuſtis autem non adnumerabuntur, propter incredulitatem ſuam. Cum ſit igitur aduerſus omnes hæreticos detectio atq; conuictio uaria & multifaria, & nobis propoſitum eſt omnibus hijs ſecundum ipſorum characterem contradicere, neceſſariũ arbitrati ſumus prius referre fontem & radicem eorum, uti * ſubtiliſſimum ipſorũ Bythũ cognoſcẽs intelligas arborẽ, de qua defluxerũt tales fructus.

al's, ſublimiſſimum.

Quæ eſt Simonis Samaritæ magi doctrina. Cap. XX.

SImon enim Samarites magus ille, de quo diſcipulus & ſectator apoſtolorum Lucas ait: Vir quidam autem nomine Simon qui ante erat in ciuitate magicã exercens & ſeducens gentem Samaritanorũ, dicens ſe eſſe aliquem magnum, quem auſcultabant à puſillo uſq; ad magnũ, dicentes, hic eſt uere uirtus dei, quæ uocatur magna. Intuebantur autem eum propter quod multo tempore magicis ſuis dementaſſet eos. Hic igitur Simon qui fidem ſimulauit putans apoſtolos & ipſas ſanitates per Magiam & nõ uirtute dei perficere, & per impoſitionem manuum ſpiritu ſancto adimplere

nec caſtitas ſeruatur, & habentur propria, non liberarentur à uinculo
contracti matrimonij: Item qui non ob aliud fiunt monachi quàm
ut fiant Abbates ex pacto. Palàm eſt enim, hos non totos mori mun-
do. Deinde ſi tantum ualet iſta mors, ut liberet à matrimonio, multo
magis liberaret à debitis, & fruſtra rogarentur profeſſuri, num quid cui
deberēt, aut num quid cui puellæ ſpopondiſſent. Ad hæc uera mors ſpi-
ritualis fit in baptiſmo, quemadmodū palàm docuit nos Paulus apo-

Mors spiritualis non liberat quemquam à servitute neque a matrimonio. ergo neque votum

ſtolus, & tamen profeſſio baptiſmi non liberat hominem nec à uinculo
ſeruitutis, nec à uinculo matrimonij, iuxta Pauli doctrinam: multo mi-
nus imaginaria mors profeſſionis, quam nō tradunt ſacræ literæ. Nec
ſatis firmum uidetur, quod hic diſtinguunt inter ſacerdotem & mona-
chum, quorum hūc aiunt eſſe mortuum, illum tantummodo mutilum.
Imò ſacerdos, ſi tenetur uoto continentiæ, æque mortuus eſt, quod atti-

Scotus.

net ad rationem matrimonij. Scotus, ne cum alijs ſentiat, hoc commen-
tus eſt, quod Eccleſia profitentem uotum ſolenne reddiderit inhabilem

Scoti argutatio de voto solemni

ſiue, ut ille loquitur, illegitimarit ad matrimonium, nec idem fecit in uo-
to priuato. Hoc pacto uitatur, ne contra præceptum domini lædatur ri-
gor matrimonij. Materia ſiquidem matrimonij redditur inidonea, ſed
uo matrimonij iure. Iam ſi roges, quur non eadem poteſtate reddiderit
inhabilem, qui ſimplici uoto ſemet aſtrinxit, præſertim quum contra-
hendo cum propoſito cognoſcendi uxorem, capitalem noxiam ad-

cō

Monasterii O. S. Basilii M. Leopoli.

APVD INCLYTAM BASILEAM ANNO M. D. XXVI.

Cum gratia & priuilegio Cæſareo.

1824
1526
298

21050

REVERENDISSIMO

IN CHRISTO PATRI AC D. D. BERNARDO EPISCOPO TRIDENTINO DES. ERASMVS ROT. S. D.

IN tuis ornatiſſime præſul auſpicijs in lucem producimus, magnum illum eccleſiæ propugnatorem, ac pro ſui nominis augurio pacis eccleſiaſticæ uindicē IRENAEVM. Nā εἰρήνη Græcis pacem ſonat, & in Euangelio dominus beatos pronūciat εἰρηνοποιοὺς, i. pacificos, quoniā, inquit, filij dei uocabūtur. Deus enim non eſt diſſenſionis autor ſed pacis, qui per filium ſuum pacificauit ea quæ in cœlis & quæ in terris. Contra qui diſſidijs orbem concutiunt, parentem ſuum referūt, qui primus ſeuit diſcordiam inter deum & hominem, & ſalutiferam Euāgelicæ doctrinæ ſegetem uitiauit, dum inſperſis Zizanijs: Nocturnum opus aptumq; principi tenebrarum. Vtinam & in his eccleſiæ tumultibus, quibus nec in annalibus legimus unquā exortos uel grauiores uel latius diuagatos, quanq; latiſſime ſe ſparſerat Arianorum hæreſis, exoriantur aliquot Irenæi, qui ſpiritu Euangelico mundū redigant in concordiam. Nam libri qui nunc utrinq; prouolant eiuſmodi ferme ſunt, ut citius nouam excitent incendium quàm uetus reſtinguant. Verum hoc per Chriſtianos principes faciet dominus, poſteaq; nobis ad meliora conuerſis ex irato experti eſſe ꝓpitius. Ad IRENAEVM meū redeo. Quur

a 2 enim

ERASMVS ROTERODAM

Erasmus. Adagia (Basileae, 1533)

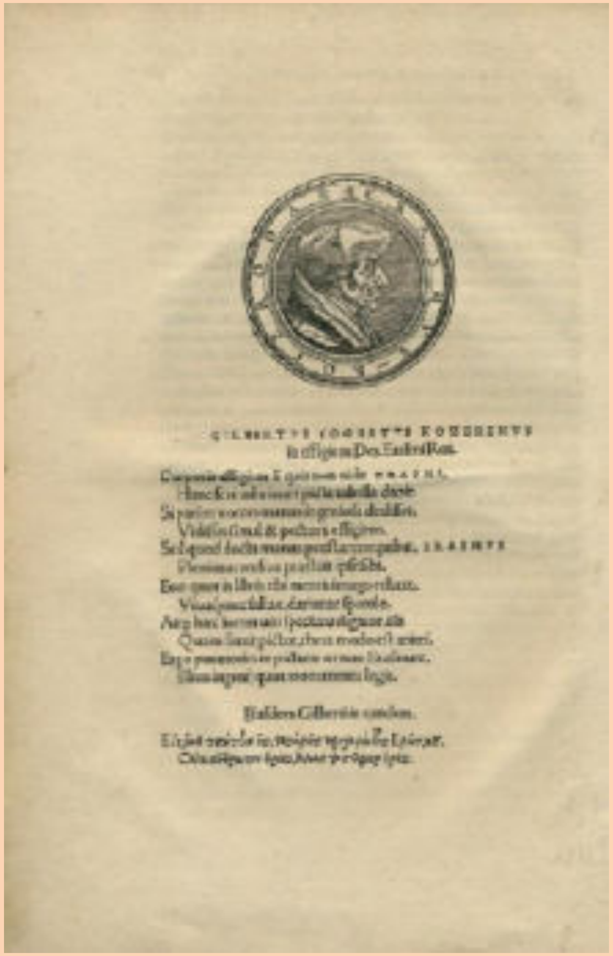

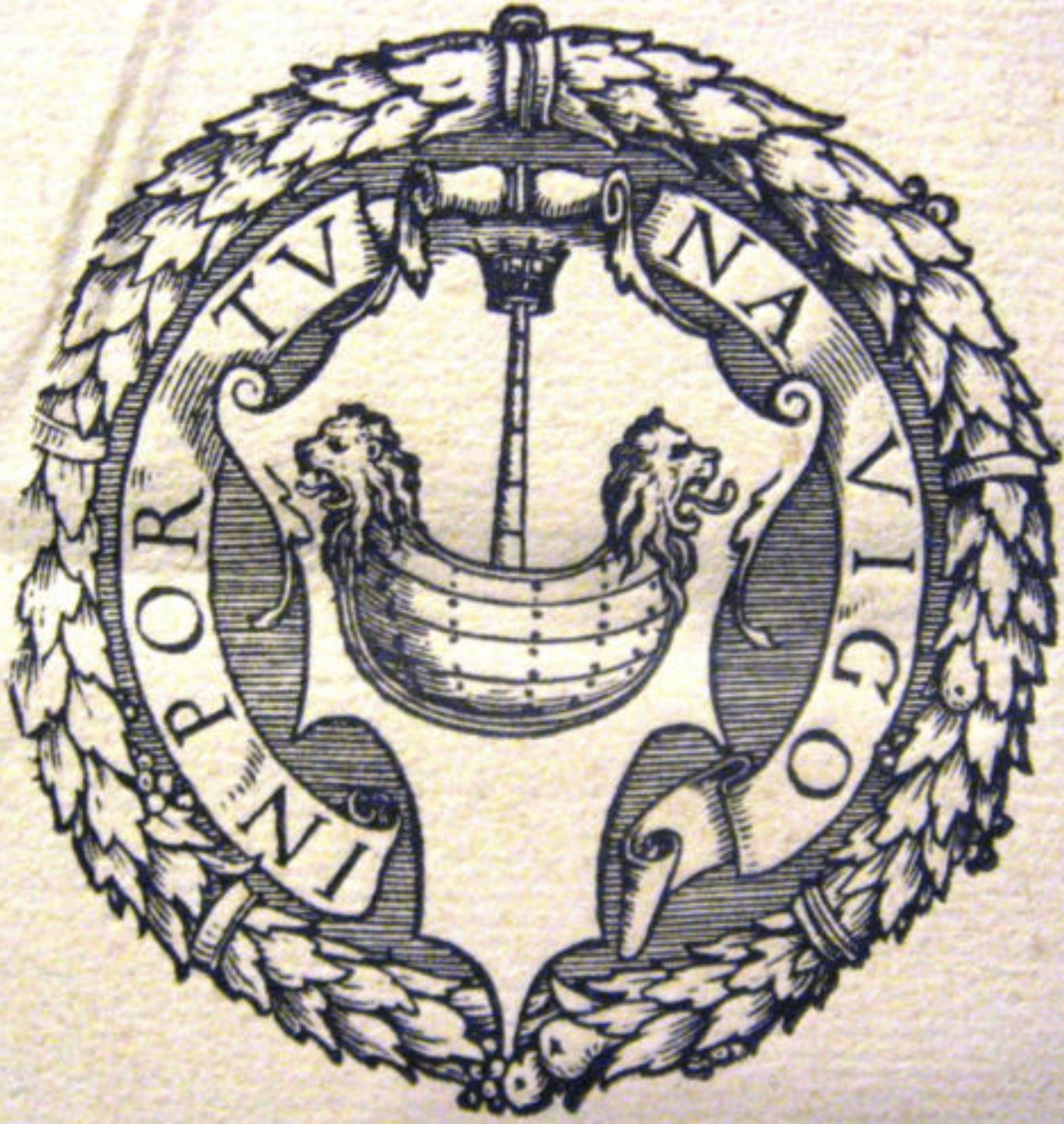
IN PORTV NAVIGO

Medal Quintijna Metsysa z 1519 r.

Erasmus, *Epistola ad Inclytum Sigismvndvm*, Kraków, H. Wietor, 1527

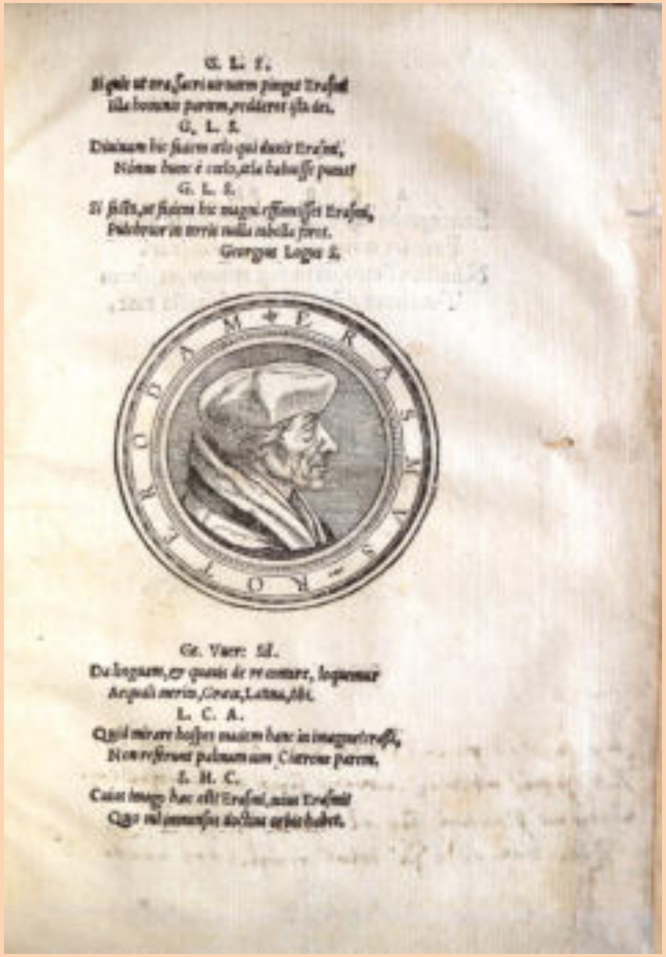

Kobylański K., *Epigrammatvm*. Kraków, A. Lasarus, 1558.

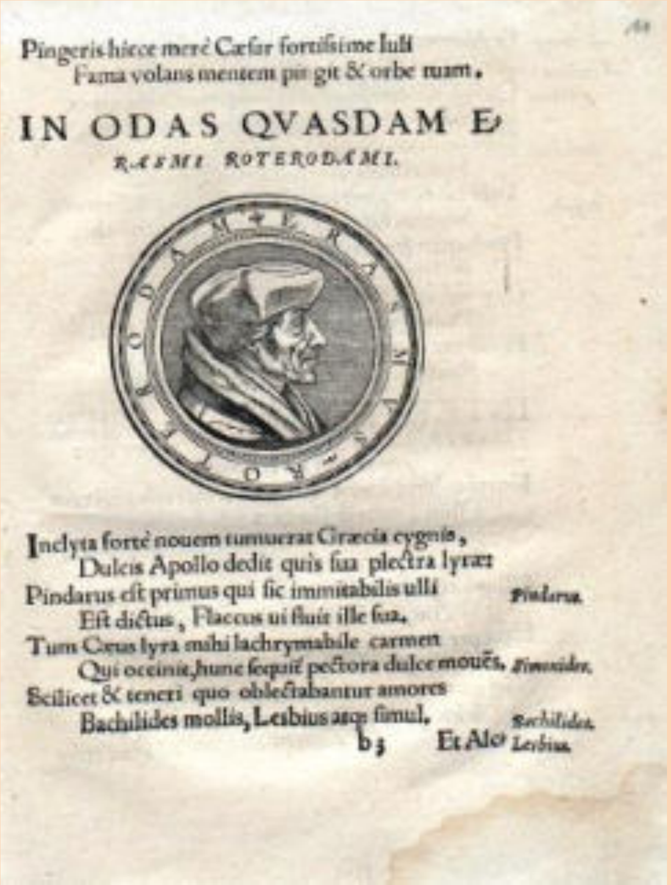

Pingeris hicce merè Cæſar fortiſsime Iuli
Fama volans mentem pingit & orbe tuam.

IN ODAS QVASDAM E-
RASMI ROTERODAMI.

Indyta fortè nouem tumuerat Græcia cygnis,
Dulcis Apollo dedit quis ſua plectra lyræ
Pindarus eſt primus qui ſic immitabilis ulli — *Pindarus.*
Eſt dictus, Flaccus ui fluit ille ſua.
Tum Ceus lyra mihi lachrymabile carmen
Qui occinit, hunc ſequit̃ pectora dulce mouẽs. — *Simonides.*
Scilicet & teneri quo oblectabantur amores
Bachilides mollis, Lesbius atq; ſimul. — *Bachilides.*
b 3 Et Alc — *Lesbius.*

Erasmus, *Ecclesiastae*, Antverpiae, Hillenius, 1535.

¶GILBERTVS COGNATVS NOZERENVS
in effigiem Deſiderij Eraſmi Roterodami.

Corporis effigiem ſi quis non vidit Eraſmi,
Hanc ſcitè ad viuum picta tabella dabit.
Si pariter vocem manus ingenioſa dediſſet,
Vidiſſes ſimul & pectoris effigiem.
Sed qđ docta manus ſpirare nequibat, Eraſmus
Plenius ac melius præſtitit ipſe ſibi.
Ecce quot in libris tibi mentis imago relucet,
Viua'que nec fallax, clarius ac ſpeculo.
Atque hæc forma viri ſpectatu dignior, illa
Quam finxit pictor, theca modo eſt animi.
Ergo puta toties te pictum cernere Eraſmum
Illius ingenij quot monumenta legis.

¶Eiuſdem Gilberti in eundem.

[illegible]
[illegible]

90. Erasmus, D., Ecclesiastes s. de ratione concionandi.
1535.

Sygnet H. Wietora z 1523 r., wzorowany na medali Quentina Metsysa z 1519 r.